

KALENTERIMAAILMAN KUULUMISIA No 20 ★ Syksy 2007

TEEMAPÄIVIÄ KERRAKSEEN

ETUNIMIKIRJOJEN
UUSI AALTO S. 2

UUTTA AINEISTOA
ALMANAKKA-
TOIMISTON
INTERNET-
SIVULLA S. 3

PIENIÄ MUUTOKSIA
VUODEN 2009
PÄIVÄLISTAAN
S. 4

MUISTATHAN
VIIKON 53 S. 4

IIKK! 31.10. on kummitusten
ikioma teemapäivä. (Kuva Arja Latvala)

Suomi on teemapäivien luvattu maa. Meillä vietetään vuoden mittaan kymmeniä ja taas kymmeniä päiviä tai viikkoja erilaisten teemojen ympärillä. Almanakkatoimistoon tulee jatkuvasti kyselyjä, miten teemapäivät Suomeen tulevat ja pidetäänkö niistä jotakin rekisteriä.

Teemapäivät syntyvät jonkin yhteisön tai yksilön aktiivisuuden perusteella. Kun tarpeeksi paljon asiaa rummutetaan ja sopiva kohderyhmä löytyy, teema alkaa lyödä itseään läpi.

Teemapäivistä pidetään Suomessa listaa kahdessa paikassa. Suomen Tietotoimisto (www.stt.fi) merkitsee teemapäiviä tapahtumakalenteriinsa, ja toista listaa pitää Sami Feiring (www.feiring.blogspot.com), joka on kerännyt teemapäivätietoja jo reilun kymmenen vuoden ajan. Almanakkatoimisto myy Feiringin laatimaa teemapäivälistaa kalentereissa käytettäväksi.

Tietojen lähettäminen kumpaankin listaan on ilmaista, mutta julkaisijat valitsevat itse ne päivät, jotka mukaan otetaan. Kumpikin lista on viestimien tai yksityishenkilöiden ostettavissa.

Teemapäivän nouseminen allakoihin asti on jo vaikeampaa. Päivän pitää olla laajalti vietetty ja tunnettu ja vakiintunut maamme kulttuuriin, ennen kuin Helsingin yliopisto huolii sen almanakkoihinsa ja päivälistaansa.

Mutta jokainen julkaisija voi itse valita ne teemapäivät, jotka ottaa mukaan omaan kalenteriinsa. Opettajien kalentereihin voi merkitä kouluihin ja opetukseen liittyviä teemapäiviä, lääkäreiden kalentereihin terveydenhoitoon liittyviä jne.

Ja samoin uusia teemapäiviä voi perustaa mielin määrin, kyllä Suomeen aiheita edelleen mahtuu.

Jopa karkauspäivä on saamassa modernin teeman. Urologinen yhdistys on pitänyt karkauspäivänä esitelmää virtsankarkailusta. ☺

Kalenterimaailman kuulumisia ISSN 1455-8823
Almanakkatoimiston tiedotuslehti ilmestyy 2 kertaa vuodessa
Vastaava toimittaja Heikki Oja, taitto Arja Latvala
Julkaisija Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy,
Yliopiston almanakkatoimisto
PL 14 (Kopernikuksentie 1), 00014 Helsingin yliopisto
Puh. (09)1912 2942 GSM 040 553 1864
Sähköposti almanakka@helsinki.fi
Internet <http://almanakka.helsinki.fi>
Tekstin lainaaminen on sallittua jos lähde mainitaan.

ETUNIMIKIRJOJEN UUSI AALTO

Suomeen on viime vuosina siunaantunut aikaisempaa enemmän uusia etunimistä kertovia kirjoja. Viime kerralla käsitelimme kirjoja, joissa esitellään nimitutkimusta ja nimipäivien viettoa, mutta suurin osa kirjoista käy läpi nimistöö nimi kerrallaan.

Vanhastaan meillä oli vain pari kirjaa, joista vanhemmat pystyivät penkomaan tietoja erilaisten nimien taustoista. Klassikoksi on muodostunut Kustaa Vilkkunan *Etunimet*, jota Otava pitää edelleen markkinoilla, nykyään Pirjo Mikkosen toimittamana ja täydentämänä.

Vilkkunan kirjan rinnalle ilmestyi 1900-luvun lopulla Pentti Lempiäisen *Suuri etunimikirja* (WSOY), josta siitäkkin on otettu useita painoksia.

Vastaava ruotsinkielinen "klassikkokirja" on niinkin tuore kuin vuodelta 2002. Tuolloin Marianne Blomqvist kokosi yhteen Hufvudstadsbladetiin kirjoittamansa nimiartikkelit kirjaan *Dagens namn* (Schildts).

Suomalaisen etunimistön aluskasvillisuus ja rikkaruohot pysyivät pelkästään tutkijoiden tiedostoissa siihen asti, kun Väestörekisterikeskus avasi vuosituhannen vaihteessa nimipalvelunsa (www.vaestorekisterikeskus.fi). Sieltä paljastui nimien koko kirja kaikkien nähtävillä.

Harvinaisten nimien esiinmarssi antoi mahdollisuuden tehdä kokonaan uudenlaisia nimikirjoja ja käyttää uusissa kirjoissa Väestörekisterikeskuksen sivulta löytyviä yleisyyslukuja yli sadan vuoden ajalta.

Nyt työpöydälle on ilmaantunut kolme uutta kirjaa, joista yksi keskittyy almanakasta löytyviin nimiin, toinen almanakan ulkopuolisiin nimiin ja kolmannessa, raamatun paksumisessa opuksessa, esitellään molempia. Yksi kirja on parin vuoden takaa, muut ovat tämänvuotisia.

Meija löytää nimensä Saarikallen ja Suomalaisen kirjasta, mutta ei almanakasta. Kuvan Meijan toinen nimi on Elliina. (Kuva Sari Horttanainen ja Asko Palviainen)

Minna Saarelma kertoo *Nimi lapselle* -kirjassaan (Minerva 2007) allakkanimien taustoja, mutta ryhmiteltynä eri lailla kuin tavallisesti. Raamatulliset nimet ovat omassa luvussaan, suomalaiset omissaan, saksalaisperäiset omassaan jne. Mukavana mausteena on sivujen reunoilla pieniä listoja mm. suosikkinimistä eri vuosikymmenillä ja muotinumista eri maissa.

Juri Nummelin ja Elina Teerijoki ovat julkaisseet jo useita kirjoja harvinaisista nimistä. *Eemu, Ukri, Amalie* -kirjaan (Nemo 2005) on koottu lyhyet esittelyt kahdestatuhannesta nimestä. Osa nimistä on ihan näppäriä ja kauniita, osa ainoastaan harvinaisia. Mutta kaikki ne on annettu ainakin yhdelle suomalaiselle.

Anne Saarikalle ja Johanna Suomalainen sanovat olevansa suomen kielen ammattilaisia, mutta nimistöntutkijoina vasta-alkajia. Komean kirjan vasta-alkajat ovat koonneet, sillä sivuja *Suomalaiset etunimet* -kirjassa (Gummerus 2007) on yli 800, nimiä yli 4000, ja kustakin nimestä on taustan ohella lukumääriä, nimestä johdettuja lempinimiä ja tun-

nettuja nimenkantajia.

Harvinaisten nimien esiinnousussa on yksi harmillinen puoli, jota Eero Kiviniemi on korostanut. Kaikille nimille ei tahdo löytyä nimipäivää, vaikka kissojen ja koirien kanssa etsisi. Puute tulee eteen viimeistään siinä vaiheessa, kun päiväkodissa muut lapset pitävät omia juhliaan, mutta meidän Kiltti tai Kailo tulee kotiin itkua tuhertaen ja vaatii, että minulle kanssa. Siitä sitten vanhemmat hädissään soittelemaan nimitutkijoille tai almanakkatoimistoon. Kyllähän jokin epävirallinen päivä aina keksitään, mutta almanakasta nimeä ei löydy nyt eikä luultavasti koko ihmisen elinaikana. ☹

Heikki Oja

Juri Nummelin ja Elina Teerijoki, Eemu Ukri Amalie, 2000 kaunista ja harvinaista etunimeä. Nemo 2005.

Minna Saarelma, Nimi lapselle. Minerva 2007.

Anne Saarikalle ja Johanna Suomalainen, Suomalaiset etunimet Aadasta Yrjööön. Gummerus 2007.

UUTTA AINEISTOA ALMANAKKA-TOIMISTON INTERNETSIVULLA

Yliopiston almanakkatoimiston internetsivulle on kevään ja syksyn aikana sijoitettu sekä vanhaa että uutta aineistoa.

Vanhaa on vanhin Suomessa julkaistu almanakka. Helsinkiläinen Sigfridus Aronus Forsius teki vuodelle 1608 ruotsinkielisen almanakan, joka oli tarkoitettu paitsi Suomea myös koko Ruotsin valtakuntaa varten. Almanakan kalenteriaukeamat ovat aikaisemmin olleet almanakatoimiston sivuilla mustavalkoisina skannauksina, jotka on tehty Helsingin yliopiston kirjastossa olevasta kopiaista.

Forsiuksen almanakan 400-vuotisjuhlan kunniaksi tilasimme Ruotsin kuninkaallisesta kirjastosta skannaukset alkuperäiskappaleesta, joka on tallessa Tukholmassa. Verkkoon on skannattu koko 64-sivuinen almanakka. Sen sisältönä on kalenteriaukeamien lisäksi mm. astrologisia ennustuksia säästä ja vuoden tapahtumista.

painosta. Kirja oli vuoden 1999 lopulla Tieto-Finlandia-ehdokkaana (joskaan ei voittanut palkintoa) ja kirjasta myönnettiin seuraavana keväänä Valtion tiedonjulkistamispalkinto.

Kun kirja oli myyty loppuun vuonna 2004, ei uusia painoksia enää otettu ja kirjan julkaisu-oikeus siirtyi takaisin kirjoittajalle.

Aikakirja sisältää keskeistä kalente-

Puolet Forsiuksen almanakasta täyttää ennustusosa *Prognosticon Astrologicum*. "Vuodelle jälkeen Kristuksen armorikkaan syntymän.1608. Luonnollisten syiden pohjalta esittänyt ja laskenut Sigfridus Aronus Forsius." (Kuva Ruotsin kuninkaallinen kirjasto)

ritietoa, josta Yliopiston almanakatoimistoon tulee jatkuvasti kyselyjä. Siksi katsottiin, että kirja kannattaa pitää lukijoiden saatavilla, mutta nyt verkkoversiona.

Alkuperäinen Aikakirja on päivitetty ajan tasalle vastaamaan kevään 2007 tilannetta. Suunnitelmana on jatkossa päivittää kirja vuoden tai parin välein, jolloin verkossa on aina löydettävissä ajan tasalla olevaa tietoa.

Kirjan voi siirtää omalle koneelleen kokonaisuina tai sitä voi selailla luvuittain pdf-muodossa.

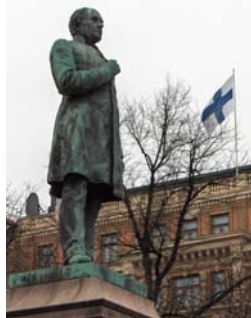
Yliopiston almanakkatoimiston internetsivujen osoite on <http://almanakka.helsinki.fi>. ☺

Uutena sisältönä internetsivullamme on kokonainen kirja täynnä kalenteriasiaa. Kirjan nimi on *Aikakirja 2007*. Alkuperäinen Heikki Ojan kirjoittama Aikakirja ilmestyi syksyllä 1999 Otavan kustantamana. Otava otti kirjasta vuosina 1999–2000 kaikkiaan kolme

Viime vuosina on Suomen kalentereihin tullut useita uusia merkkipäiviä, joiden taustaa selvitetään Aikakirjan verkkoversiossa. Yksi uusimmista on saamelaiden kansallispäivä 6. helmikuuta. (Näyte Aikakirja 2007:n aukeamasta)

KANSALLISET JA KANSAINVÄLISET MERKKIPÄIVÄT

Runebergin patsas Helsingissä Esplanadin puiston keskellä. Merkkimiehelle on pystytetty patsas myös Porvooseen.

Itsenäisyyden alkuaikoina Runebergin päivä oli ennen kaikkea ruotsinkielisen väestön juhla (ja Kalevalan päivä suomalaisen), mutta nykyään Runebergia juhlietaan tasapuolisesti niin suomenkuin ruotsinkielistenkin piirissä. Nuorimmat tuntevat Runebergin ainakin makeista Runebergin tortuista ja liehuista lipusta. Runebergin päivä kuuluu vakiintuneisiin liputuspäiviin, ja se on ollut Yliopiston almanakan liputuspäivälstässä vuodesta 1952 lähtien.

Saamelaiden kansallispäivä otettiin kalentereihin vuodesta 2004 alkaen. Juhlaa vietetään helmikuun 6. päivänä, heti Runebergin päivän jälkeen.

Saamelaiset ovat Euroopan unionin alueen ainoa alkuperäiskansa. Oma kansallispäivä saamelaiset ovat viettäneet 1990-luvulta alkaen. Ehdotuksen kansallispäivän merkittämisestä almanakkoihin teki Oulun yliopiston rehtori Lauri Lajunen.

Päivämäärä 6.2. on peräisin vuodelta 1917, jolloin Norjan ja

182

KANSALLISET JA KANSAINVÄLISET MERKKIPÄIVÄT

Saamelaiden ensimmäinen liputuspäivä oli heidän kansallispäivänsä 6.2.

Ruotsin saamelaiset pitivät Trondheimissa ensimmäisen yhteisen kokouksen. Suurimpana huolena oli saamelaiden elinmahdollisuuksien säilyminen, koska päivästä otti käyttöön yhä enemmän saamelaiden maita.

Saamelaiden kansallispäivä oli Pohjoismaiden saamelaiden ensimmäinen virallisuutteen liputuspäivä. Oman lipun saamelaiset saivat 1986. Nykyään maamme saamelaisilla on yksitoista omaa liputuspäivää (ks. s. 207).

Vaikka saamelaiden kansallispäivä on saamelaiden liputuspäivä, sitä ei merkitä almanakkoihin suomalaisiksi liputuspäiviksi.

Helmikuu: Valentinus ja Lönnrot

Ystävänpäivän (14.2.) juuret ovat vanhassa Roomassa, jossa helmikuun puolivälissä vietettiin keväistä hedelmällisyysjuhlaa, Lupercalia. Kristillisessä kirkossa sattui samoille päville marttyyri Valentinuksen päivä, ja monet roomalaisen lemmentulhlan tavat siirtyivät Valentinin päivälle. Etelä-Euroopassa arvailtaan vieläkin, että linnut valitsevat itselleen parin juuri Valentinuksen päivänä. Jos on kiinnostunut alkuperäisestä Valentinus-marttyyristä, voi lukea häntä koskevat legendat katolisen kirkon pyhimyslusetelosta <http://www.catholic.org/saints/>.

Kansainvälistyvät tavat toivat Valentinin päivän Suomeen 1980-luvulla, jolloin päivää ruvettiin rummuttamaan pikkurihkaman ostopäivänä ja tervehdyskorttien lähetyspäivänä. Sydänterveh-

183

PIENIÄ MUUTOKSIA VUODEN 2009 PÄIVÄLISTAAN

Helsingin yliopisto päätti syyskuussa pienistä muutoksista Yliopiston almanakkaan, Valtiokalenteriin ja almanakkatoimiston päivälisoihin vuoden 2009 alusta lähtien.

Maamme ruotsinkielinen väestö on vuodesta 2000 asti ihmetellyt tapaninpäivän ruotsalaista nimeä stefanidagen, jonka kirkolliskokous päätti tuolloin ottaa käyttöön. Vuoden 2000 Evankeliumikirjassa on päivän ensisijaisena nimenä stefanidagen ja vasta toisena vaihtoehtona annandag jul. Yliopiston almanakkatoimiston päivälisoihin on käytetty samaa järjestystä.

Kielitoimisto on ilmoittanut kantanaan, että almanakoissa pitäisi päivästä käyttää entistä nimeä annandag jul. Siksi almanakkatoimisto otti yhteyttä kirkon käsikirjavalioikuntaan ja kysyi kirkon mielipidettä.

Käsikirjavalioikunnan sihteeri Johanna Räsänen vastasi: "Olen ollut asiasta yhteydessä Kirkon jumalanpalvelus- ja musiikkitoimintaan sekä Kirkon ruotsinkielisen työn yksikköön. Voitte palauttaa ruotsinkielisiin almanakkoihin tapaninpäivän osalta entisen ilmaisun Annandag jul. ... Ruotsinkieliseen Evankeliumikirjaan nimenmuutosta ei tehdä. Siellä käyttöön jää nimitys Stefanidagen."

Kielitoimistossa uutta suositusta pidetään hyvänä. "Se on selvästi normaalin kielenkäytön mukainen", toteaa kielitoimiston ruotsin kielen osaston johtaja Mikael Reuter.

Toinen muutos, joka almanakkatoimistossa tehdään ruotsinkieliseen päivälisoihin, koskee äitienpäivän ja isänpäivän nimitystä. Äitienpäivästä on tähän asti käytetty ruotsinkielisessä liputusasetuksessa esiintyvää

muotoa morsdagen ja isänpäivästä vastaavaa muotoa farsdagen. Ruotsin kielessä suositaan kuitenkin erikseen kirjoitettuja muotoja mors dag ja fars dag. Mikael Reuterin mukaan esimerkiksi Google löytää Ruotsin internetsivuilta erikseen kirjoitetun muodon noin 120 000 kertaa, mutta yhteen kirjoitetun vain 330 kertaa. "Mors dag näyttää olevan yleisin kirjoitustapa myös Suomessa, vaikka se on laissa ja almanakassa ollut morsdagen."

Niinpä almanakkatoimiston päivälisoihin ja kalentereissa siirrytään vuodesta 2009 alkaen muotoihin mors dag ja fars dag.

Jo aikaisemmin on vuoden 2009 suomalaisen ja ruotsalaisen päivälisoihin päätetty ottaa mukaan rukouspäivät, joiden paikka on ensi vuoden alusta lähtien kiinteä (ks. Kalenterimailman kuulumisia 19, s. 4).

Myös Yliopiston almanakan liputustekstiin tehdään muutoksia vuosikerrasta 2009 alkaen. Itse liputuspäivät eivät ole muuttuneet, mutta nyt luetellaan viralliset ja vakiintuneet liputuspäivät erikseen. Lisäksi kellonaikojen perään lisätään huomautus aikojen joustavuudesta.

"Saamme paljon puhelinoitoja yksityisiltä henkilöiltä koskien varsinkin lipun nostoa", kertoo toimistonhoitaja Saira Savinen Suomalaisuuden liitosta. "Monilla ihmisillä on se käsitys, että lipun nostaminen on tapahduttava minuuttilleen kello 8."

Siksi liputustekstiin lisätään kellonaikojen perään lause "Yksityinen kansalainen voi joustaa liputusajoista esim. työajoista johtuen", kuten hallitusneuvos Ismo Atosuo sisäasiainministeriöstä ehdottaa. ☺

SYYS	LOKA	MARRAS	JOULU
1 T	1 P	1 S*	1 T
2 K	2 P	2 K	2 P
3 P	3 S*	3 K	3 L
4 S*	4 P	4 K	4 L
5 M	5 P	5 K	5 L
6 S*	6 P	6 K	6 L
7 M	7 P	7 K	7 L
8 K	8 P	8 K	8 L
9 T	9 P	9 K	9 L
10 P	10 S*	10 K	10 L
11 L	11 S*	11 K	11 L
12 S*	12 P	12 K	12 L
13 M	13 P	13 K	13 L
14 T	14 P	14 K	14 L
15 P	15 P	15 K	15 L
16 K	16 P	16 K	16 L
17 T	17 P	17 K	17 L
18 P	18 S*	18 K	18 L
19 S*	19 P	19 K	19 L
20 M	20 P	20 K	20 L
21 T	21 P	21 K	21 L
22 P	22 P	22 K	22 L
23 K	23 P	23 K	23 L
24 S*	24 P	24 K	24 L
25 M	25 P	25 K	25 L
26 P	26 P	26 K	26 L
27 S*	27 P	27 K	27 L
28 M	28 P	28 K	28 L
29 T	29 P	29 K	29 L
30 K	30 P	30 K	30 L
31 L*	31 P	31 K	31 L

MUISTATHAN VIKON 53

Ensi vuonna täytyy kalenterintekijöiden olla tarkkana, kun tekevät vuoden 2009 kalentereita. Vuoden 2009 viimeinen viikko on numeroltaan 53 eikä 52, kuten tavallisina vuosina.

Kansainvälisen standardin mukaan annetaan vuodenvaihteessa olevalle viikolle numero "vahvempi voittaa" -periaatteen mukaan. Se viikon osa, jossa on enemmän päiviä, antaa numeron koko viikolle. Jos neljä päivää on vanhan vuoden puolella, tulee viikolle numero vanhan vuoden lopusta ja ykkösviikko on vasta seuraava viikko.

Koska vuoden 2009 lopussa on maanantaista torstaihin lotuttava viikonpätkä, se saa vuoden 2009 puolella olevan numeron. Mutta kun vuoden 2009 alussa oli nelipäiväinen loppuviikko, se sai numeron 1 ja viikkonumeroita riittää vuoden loppuun yksi enemmän kuin tavallisesti.

Edellinen 53-numeroinen viikko oli vuoden 2004 lopussa, ja seuraava on vuoden 2015 lopussa.

Ja sama viikkonumero 53 täytyy tietysti sijoittaa sitten myös vuoden 2010 alkuun ennen viikkoa 1.